

<https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-29>

УДК 342.9:378:616.89

### А.В. СМУЛЬСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових  
дисциплін юридичного факультету

E-mail: [allasm1@ukr.net](mailto:allasm1@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи 4

### І. А. ПАХОМОВА

кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін,  
юридичного факультету

E-mail: [pakhomova@karazin.ua](mailto:pakhomova@karazin.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7161-3598>

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4

## АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНТАЛЬНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

**АНОТАЦІЯ.** *Вступ.* У сучасних умовах глибоких соціально-економічних трансформацій, які спричинили тотальна цифровізація, пандемія COVID-19 та найбільше – повномасштабне вторгнення РФ, питання забезпечення ментального здоров'я сучасного українця стає дедалі більш актуальним.

*Короткий зміст основних результатів дослідження.* Розмаїття українського суспільства, що стало більш помітним з 2014 року на тлі війни; отримання неоднакового досвіду під час війни; наявність відмінних політичних поглядів чи неоднозначного ставлення до подій, що відбуваються; неоднаковий стан матеріального забезпечення населення; прірва між тилом і фронтом та багато іншого, що пізніше може спричинити напругу серед громадян, тому суспільство вже сьогодні має стати адаптаційно гнучким, щоб уміти пристосовуватися до змін; стійким, щоб протистояти викликам, та обізнаним, щоб реально оцінювати стан речей, тобто існувати в межах стратегії підвищення соціальної інклюзії. Соціальна інклюзія почасти досягається шляхом доступу до ринків і послуг, зокрема освітніх, то ж, освіта та соціальна інклюзія є тісно пов'язаними. Свій потужний внесок у подолання кризових явищ та формування нової суспільної парадигми, зокрема шляхом сприяння соціальній інклюзії, повинні здійснювати українські університети.

Актуальність окресленої теми зумовлена необхідністю удосконалення адміністративно-правового інструментарію, який здатен ефективно реагувати на потреби студентської молоді у сфері ментального здоров'я.

Проблема здоров'я людини сьогодні зросла до планетарних масштабів, оскільки від цього залежить майбутнє людства. Ментальні розлади у різні часи вивчали різні фахівці. Сьогодні ця проблема є колом наукових інтересів психологів, психотерапевтів, психіатрів та інших фахівців, що зацікавлені у дослідженні різних аспектів ментального здоров'я та його покращенні.

Метою дослідження є аналіз адміністративно-правових засад (механізму) забезпечення ментального здоров'я студентів у ЗВО України та формулювання пропозицій щодо його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначимо такі завдання:

- розкрити поняття та значення ментального здоров'я студентської молоді;
- визначити суб'єктів адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО;
- проаналізувати чинне законодавство у сфері забезпечення ментального здоров'я студентської молоді;
- визначити складові адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я студентської молоді.

Ментальне здоров'я студентів у закладах вищої освіти визначається сукупністю чинників. Це такий стан благополуччя, що впливає на навчальну мотивацію, академічну успішність, соціальну взаємодію та загальну якість життя студентів. На сьогодні освітня політика закладів вищої освіти спрямована на створення психологічно комфортного, безпечного та інклюзивного освітнього середовища шляхом підвищення компетентності всіх учасників освітнього процесу; вивчення факторів стресу та мінімізацію їх впливу; створення безконфліктних умов міжособистісного спілкування; культивування механізмів психологічної стійкості студентів у процесі їх навчання шляхом ознайомлення з основними стратегіями стресостійкості тощо.

Суб'єктами адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО виступають зокрема Міністерство освіти і науки України; самі заклади вищої освіти в особі їх керівництва; психологічна служба ЗВО; студентське самоврядування. Таким чином, МОН визначає політику та нормативну базу, керівництво ЗВО забезпечує інституційні умови, психологічні служби безпосередньо працюють зі студентами, а студентське самоврядування виступає зв'язковою ланкою між студентами та адміністрацією. Важливо, щоб усі ці рівні взаємодіяли системно, забезпечуючи цілісну модель підтримки ментального здоров'я у ЗВО.

У часи, коли студенти стикаються з численними психологічними викликами – війна, невизначеність, дистанційне навчання, фінансові труднощі, важливу роль серед суб'єктів, що забезпечують ментальне здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО, важливу роль відіграє студентське самоврядування – автономне, демократичне середовище, що об'єднує студентів навколо вирішення важливих питань, зокрема щодо їх благополуччя та ментального комфорту. Його роль полягає не лише у представництві інтересів студентів, але й у створенні безпечного, підтримувального середовища.

У структурі адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я студентської молоді можна виділити такі складові: нормативно-правове забезпечення процесу; наявність організаційної структури управління; здійснення адміністративно-управлінських процедур; правове регулювання прав і обов'язків; застосування контрольних та санкційних інструментів.

Висновки. Отже, підтримка ментального здоров'я студентів у закладах вищої освіти має неабияке значення, особливо в умовах воєнного стану та з огляду на те, що роль ЗВО як осередку соціальної інклюзії та згуртованості, де відбувається знайомство і соціалізація громадян з різними можливостями і здібностями; виникає повага до прав людини, відчуття єдиного плеча, солідарних поглядів у напрямку відродження повоєнного українського суспільства, дедалі більше зростає.

**КЛЮЧОВІ СЛОВА:** ментальне (психічне) здоров'я, заклад вищої освіти, соціальна інклюзія, стрес, нормативно-правовий акт, нормативно-правовий механізм, студенти, молодь.

**Як цитувати:** Смутьська А.В., Пахомова І.А. Адміністративно-правовий механізм забезпечення ментального здоров'я студентів у закладах вищої освіти. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Право»*. 2025. Вип. 39. С. 271-280. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-29>

**In cites:** A.V. Smulskaya, I. A. Pakhomova (2025) United Nations activities to eradicate hunger: international legal aspect. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University, Series "Law"*, (39), P. 271-280. <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2025-39-29> (in Ukrainian)

**Вступ.** У сучасних умовах глибоких соціально-економічних трансформацій, які спричинили тотальна цифровізація, пандемія COVID-19 та найбільше – повномасштабне вторгнення РФ, питання забезпечення ментального здоров'я сучасного українця стає дедалі більш актуальним.

**Результати дослідження.** Важко уявити сучасну сім'ю без гаджетів. Доступ до новітніх технологій та інтернету збільшив тривалість перебування користувачів у віртуальному просторі. Це дуже небезпечно, особливо для дітей, підлітків та молоді. Очевидно, що стояти осторонь науково-технічного прогресу не вдасться, проте заміна гри, людського спілкування, переживання почуттів, розвитку творчості, демонстрації талантів, гармонії мислення, душі і тіла на «життя» у цифровому пристрої не дадуть людині можливості розвиватися відповідно до законів природи [1] та мати гарне ментальне (психічне) здоров'я у подальшому.

Пандемія COVID-19, яка вперше сколихнула світ у кінці 2019 року, вплинула на всі сфери життєдіяльності людини. За свідченням пресцентру Міністерства охорони здоров'я (далі – МОЗ), хвороба здійснила вплив як на тих, хто на неї хворів, так і на здорових людей – загальна втомленість від карантинних умов,

обмеження або позбавлення спілкування, втрата рідних або друзів, у переважній більшості працівників дистанційний формат роботи, нагнітання негативної обстановки, розповсюдження неправдивої, почасти негативної інформації, невтішної статистики, залякування – все це вочевидь спричинило глибокий і навряд чи позитивний вплив на ментальний (психічний) стан людей. Багато хто тоді стикнувся з депресивним станом, відчуттям тривожності, тривалим безсонням, невпевненістю, страхом, психічними розладами, які, навіть, призводили до непоправного [2].

Тепер ми знаємо, що в подібних ситуаціях задля збереження ментального (психічного) здоров'я, слід дослухатися до перевірених джерел інформації, мінімізувати одержання новин з різних джерел, вести здоровий спосіб життя, до процесу лікування підходити вдумливо, контролювати час на використання гаджетів, не замінювати живе спілкування віртуальним, не полишати повсякденних занять і справ, бути добрим, альтруїстичним, уникати критики на чийсь адресу тощо.

На думку, О. Оржель, розмаїття українського суспільства, що стало більш помітним з 2014 року на тлі війни; отримання неоднакового досвіду під час війни; наявність відмітних політичних поглядів чи неоднозначного став-

лення до подій, що відбуваються; неоднаковий стан матеріального забезпечення населення; прірва між тилом і фронтом та багато іншого, що пізніше може спричинити напругу серед громадян, тому суспільство вже сьогодні має стати адаптаційно гнучким, щоб уміти пристосовуватися до змін; стійким, щоб протистояти викликам, та обізнаним, щоб реально оцінювати стан речей (...), тобто існувати в межах стратегії підвищення соціальної інклюзії [3].

Соціальна інклюзія почасти досягається шляхом доступу до ринків і послуг, зокрема освітніх [4], то ж, освіта та соціальна інклюзія є тісно пов'язаними. Освіта – це основа соціальної інклюзії та згуртованості, а сам заклад вищої освіти (далі – ЗВО) – майданчик, де відбувається знайомство і соціалізація громадян з різними можливостями і здібностями; де виникає повага до прав людини, відчуття приналежності до спільноти, громади, нації, держави. Соціальна інклюзія має бути основоположним принципом відродження повоєнного українського суспільства спільними зусиллями всіх громадян. Свій потужний внесок у подолання кризових явищ та формування нової суспільної парадигми, зокрема шляхом сприяння соціальній інклюзії, повинні здійснювати українські університети. Заклади вищої освіти як осередки прогресу, інституції знань, драйвери суспільних змін, мають бути відкритими для розмаїтого повоєнного українського суспільства: для військових, які звільняються з воєнної служби з глибокими фізичними та психологічними травмами і не матимуть можливості повернення до цивільної професії чи до звичного способу життя; для цивільних, які внаслідок війни стали внутрішньо переміщеними особами чи біженцями; для дітей та молоді, які втратили батьків; для дорослих, які через руйнацію місць роботи не можуть повернутися до попередньої професії; для інших категорій громадян, які мають навчитися жити і працювати по-новому у багатоманітному суспільстві. Як носії сучасних знань, університети здатні стати центрами для обміну думками, навчати студентів та громадян бути активними членами суспільства, впливаючи на соціальний, політичний, економічний та культурний розвиток. Крім того, вони можуть сприяти формуванню національної ідентичності громадян, об'єднувати провідних фахівців, створювати ідеї та перспективи, які зближуватимуть різні регіони країни та гуртуватимуть її громадян [4].

Отже, на заклади вищої освіти у повоєнний період покладаються надважливі очікування та надії. Проте ЗВО сьогодні – це

не лише освітній простір, а й інституція, яка впливає на формування особистості, її психоемоційний розвиток, соціалізацію і щоб виконувати важливу місію у майбутньому, ЗВО повинні дбати про себе вже сьогодні, зокрема шляхом отримання від держави належних адміністративно-правових механізмів підтримки ментального (психічного) благополуччя здобувачів освіти.

Попри наявність окремих нормативно-правових актів, які торкаються теми психічного здоров'я, в Україні все ще не сформовано цілісної системи управлінських рішень та процедур, спрямованих на системне вирішення цієї проблеми в освітньому середовищі. Прогалини в законодавстві, брак фінансування, недостатня інституційна спроможність служб психологічної допомоги у ЗВО свідчать про те, що проблема існує та потребує більш глибокого правового аналізу.

Таким чином, актуальність окресленої теми зумовлена необхідністю удосконалення адміністративно-правового інструментарію, який здатен ефективно реагувати на потреби студентської молоді у сфері ментального здоров'я.

Проблема здоров'я людини сьогодні зросла до планетарних масштабів, оскільки від цього залежить майбутнє людства. Ментальні розлади у різні часи вивчали різні фахівці. Сьогодні ця проблема є колом наукових інтересів психологів, психотерапевтів, психіатрів та інших фахівців, що зацікавлені у дослідженні різних аспектів ментального здоров'я та його покращенні.

Метою дослідження є аналіз адміністративно-правових засад (механізму) забезпечення ментального здоров'я студентів у ЗВО України та формулювання пропозицій щодо його вдосконалення.

Для досягнення поставленої мети визначимо такі завдання:

- Розкрити поняття та значення ментального здоров'я студентської молоді;
- Визначити суб'єктів адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО;
- Проаналізувати чинне законодавство у сфері забезпечення ментального здоров'я студентської молоді;
- Визначити складові адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я студентської молоді.

За визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, ментальне (психічне) здоров'я – це такий стан благополуччя, за якого

людина здатна реалізувати свій потенціал, справлятися з життєвими стресами, продуктивно працювати та здійснювати внесок у розвиток суспільства [5].

Ментальне здоров'я студентів у закладах вищої освіти визначається сукупністю чинників. Це такий стан благополуччя, що впливає на навчальну мотивацію, академічну успішність, соціальну взаємодію та загальну якість життя студентів. Чинники, що визначають ментальне здоров'я студентів можна визначити так:

1. Психологічні чинники: самооцінка та впевненість у собі; стресостійкість та емоційна регуляція; академічна тривожність та перфекціонізм; мотивація до навчання і самоактуалізація.

2. Соціальні чинники: соціальна підтримка (сім'я, друзі, наставники); академічне середовище: відносини з викладачами, культура ЗВО; участь у студентських організаціях та позанавчальній активності; булінг, дискримінація, стигматизація психічних розладів.

3. Освітнє середовище: навчальне навантаження та графік; доступ до психологічної підтримки та консультацій; формування безпечного та інклюзивного освітнього простору; рівень автономії студентів у виборі навчальної траєкторії.

4. Фізичні та біологічні аспекти: хронічні захворювання чи розлади; якість сну, харчування, фізична активність; вживання психоактивних речовин або енергетиків; гормональні чи нейробиологічні порушення.

5. Екзистенційно-культурні чинники: смислоттєві установки, цінності, релігійні переконання; культурні норми щодо емоційного вираження та звернення по допомогу; національний контекст: війна, кризи, внутрішнє переміщення тощо.

Таким чином, як бачимо, ментальне (психічне) здоров'я студентів формується на перехресті особистісних, соціальних, освітніх та культурних чинників й потребує комплексного підходу – інституційного (на рівні ЗВО) та індивідуального (самоусвідомлення і самодопомога).

Ментальне (психічне) здоров'я змінюється, порушується чи погіршується, коли соціум або сама людина починає вимагати від себе більше, ніж вона реально може осилити. Якщо стресорів стає дедалі більше, ми стаємо менш стійкими.

Уже четвертий рік поспіль ми перебуваємо у стресі та відчуваємо страх на тлі повномасштабного вторгнення сусіда-агресора.

Зокрема, студентська молодь є однією з найбільш вразливих категорій у стресових ситуаціях. Молода людина відповідно до свого віку переживає внутрішні кризи, а тут вони ще й загострюються зовнішніми – економічна нестабільність, нагнітання загрози ядерної небезпеки, воєнні дії, незахищеність, невизначеність, страх, що провокує важкі стресові стани, а відтак – формує психологічну нестійкість (нестабільність). У стані психологічної нестабільності навряд чи можна говорити про збереження фізичного та ментального (здоров'я), без чого, як наслідок, зникають успіхи у навчанні та можливість повноцінно себе реалізувати у подальшому.

За даними МОЗ, психологічні наслідки війни ми будемо відчувати на нашому психічному стані ще 7-10 років після її закінчення. Як свідчать дані емпіричних досліджень психологічної стійкості студентів у період війни, існує багато чинників, що впливають на неї. Зокрема, думки про війну, що відволікають від повноцінного навчання; зниження концентрації уваги, швидкості розумових процесів, проблеми з пам'яттю; виникнення проблем зі сном; постійне хвилювання за свою безпеку; необхідність іти до бомбосховищ під час повітряної тривоги; відсутність відчуття повної безпеки навіть під час перебування у бомбосховищах; неможливість самому долати психологічні труднощі та потреба кваліфікованої психологічної допомоги [6].

На думку психологів, у період воєнного стану необхідна мотивація та ефективні методи стресостійкості. На сьогодні освітня політика закладів вищої освіти спрямована на створення психологічно комфортного, безпечного та інклюзивного освітнього середовища шляхом підвищення компетентності всіх учасників освітнього процесу; вивчення факторів стресу та мінімізація їх впливу; створення безконфліктних умов міжособистісного спілкування; культивування механізмів психологічної стійкості студентів у процесі їх навчання шляхом ознайомлення з основними стратегіями стресостійкості тощо.

Суб'єктами адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО виступають зокрема Міністерство освіти і науки України (розробляє та затверджує державну політику у сфері охорони психічного здоров'я в освіті; інтегрує компоненти ментального здоров'я у стратегію розвитку освіти; видає накази, методичні рекомендації, листи щодо психосоціальної підтримки в ЗВО (наприклад, у контексті війни); сприяє створенню центрів

психосоціальної підтримки та психологічних служб у ЗВО; розвиває партнерство з МОЗ та міжнародними організаціями з питань ментального здоров'я; проводить моніторинг якості освітнього середовища, в тому числі його інклюзивності та безпечності; розробляє навчальний контент з психічного здоров'я для студентів та викладачів), самі заклади вищої освіти в особі їх керівництва (забезпечують наявність і функціонування психологічних служб, приймають локальні нормативні акти (положення про психологічну службу, правила внутрішнього розпорядку, протоколи реагування на кризові випадки); розробляють інституційні програми з формування ментального здоров'я та профілактики емоційного вигорання; формують безпечне освітнє середовище, вільне від булінгу, дискримінації, стигматизації; створюють умови для індивідуального супроводу студентів, які перебувають у кризових станах або мають психічні розлади; проводять тренінги, семінари, лекції, залучаючи фахівців із психічного здоров'я; забезпечують анонімність і доступність психологічної допомоги); психологічна служба ЗВО (безпосередня допомога студентам; надання індивідуальних психологічних консультацій; проведення психодіагностики, визначення рівнів тривожності, депресивності, адаптації; організація групової роботи, тренінгів особистісного розвитку, профілактика стресу; реагування на кризові ситуації (суїцидальні ризики, ПТСР, насильство, психологічні травми); розроблення індивідуальних планів підтримки для студентів з порушенням ментального здоров'я; проведення інформаційних кампаній щодо збереження психічного здоров'я; співпраця з викладачами та адміністрацією у випадках, коли потрібне командне реагування); студентське самоврядування (представляє інтереси студентів та виступає посередником між студентами й адміністрацією).

Таким чином, МОН визначає політику та нормативну базу, керівництво ЗВО забезпечує інституційні умови, психологічні служби безпосередньо працюють зі студентами, а студентське самоврядування виступає зв'язковою ланкою між студентами та адміністрацією. Важливо, щоб усі ці рівні взаємодіяли системно, забезпечуючи цілісну модель підтримки ментального здоров'я у ЗВО.

Система організаційно-правових засобів, процедур та інструментів, що забезпечують реалізацію державної політики та управління у сфері підтримки і захисту ментального здоров'я загалом, та у частині, що стосується саме студентів, покладається на низку нормативно-

правових актів, серед яких, зокрема, Закон України «Про освіту», Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», Закон України «Про охорону психічного здоров'я в Україні», Розпорядження КМУ «Про затвердження плану заходів на 2024-2026 роки з реалізації Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року», пріоритетний проєкт Міністерства охорони здоров'я України «Охорона психічного здоров'я у структурі медичної допомоги», проєкт Міністерства соціальної політики «Створення центрів життєстійкості в Україні», проєкт Міністерства у справах ветеранів «Перехід від військової служби до цивільного життя (в частині психологічної допомоги)», проєкт Міністерства оборони «Створення системи психологічного відновлення особового складу Збройних Сил України RECOVERY», проєкт Міністерства внутрішніх справ «Алгоритм надання психологічної допомоги та супроводу у кризових та екстрених ситуаціях», проєкт Міністерства освіти і науки «Психосоціальна підтримка та психологічна допомога на всіх рівнях освіти», проєкт Міністерства молоді та спорту «Молодіжні центри та активні парки – частина екосистеми психічного здоров'я», положеннями про службу психологічної підтримки ЗВО тощо.

У часи, коли студенти стикаються з численними психологічними викликами – війна, невизначеність, дистанційне навчання, фінансові труднощі, важливу роль серед суб'єктів, що забезпечують ментальне здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО, важливу роль відіграє студентське самоврядування – автономне, демократичне середовище, що об'єднує студентів навколо вирішення важливих питань, зокрема щодо їх благополуччя та ментального комфорту. Його роль полягає не лише у представництві інтересів студентів, але й у створенні безпечного, підтримувального середовища. Це відбувається через ініціативи, тренінги, неформальні зустрічі, арт-терапію, тематичні дні психічного здоров'я; флешмоби та онлайн-челенджі проти стигматизації психічних розладів; поширення інформації про доступні ресурси допомоги; створення груп підтримки для студентів, які пережили втрату, травму, депресію; музичні вечори, вечори поезії, кіноклуби з подальшим обговоренням; залучення психологів.

Таким чином, студентське самоврядування стає мостом між адміністрацією ЗВО та потребами студентів. Спільна дія, солідарність і молодіжне лідерство допомагають формувати

спільноту, в якій молодь відчуватиме себе почувтою, захищеною та емоційно стабільною, а органи самоврядування відіграють роль ініціаторів позитивних змін. Така діяльність не лише покращує емоційний клімат, а й сприяє підвищенню успішності, зниженню рівня тривожності й формуванню сильної, соціально відповідальної спільноти. У демократичному університеті ментальне здоров'я не може бути особистою справою лише окремого студента, це частина політики безпечного та інклюзивного простору, а студентське самоврядування здатне ініціювати створення інституційної політики ЗВО щодо ментального благополуччя; сприяти врахуванню ментальних особливостей під час побудови навчального процесу (інклюзивні розклади, доступ до матеріалів, підтримка студентів з тривожними розладами тощо); формувати культуру взаємної підтримки, емпатії та турботи. Звісно, попри позитивні приклади, існує низка бар'єрів та перешкод, таких як-от нестача фінансування; відсутність зовнішньої підтримки, стигматизація проблем ментального здоров'я серед самих студентів. Проте у довгостроковій перспективі розвиток інституційної підтримки самоврядування дозволить реалізувати сталі програми, а співпраця з міжнародними та національними партнерами відкриє нові ресурси.

З практики діяльності органів студентського самоврядування у ХНУ ім. В.Н.Каразіна слід відзначити започаткування загально-університетського проєкту «Здоров'я студентів» (на 2019 – 2025 рр.). Мета проєкту: збереження та зміцнення здоров'я молоді, формування морально, фізично та психічно здорового покоління [7].

За період воєнних дій у Каразінському університеті було відкрито низку локацій безпечного простору, у 2025 році відбулося відкриття ще однієї, яка буде не лише укриттям, а повноцінним освітнім хабом для студентів і викладачів. Каразінський як приклад стійкості, незламності та інновацій у освіті попри війну вкотре демонструє, що навіть у найскладніших умовах студентське життя може залишатися безпечним, яскравим та добре організованим [8].

11 травня 2025 року у Каразінському університеті відбулася Школа органів студентського самоврядування (далі – ОСС), організована Українською студентською лігою за участі та підтримки Студентської ради Каразінського університету. У заході брали участь представники студентського самоврядування з понад десяти ЗВО Харкова. Упро-

довж заходу учасники обговорювали актуальні виклики та можливості розвитку ОСС, ділилися власним практичним досвідом і знаннями про інституційність ОСС та важливість структурної сталості, збереження ефективного зв'язку з власними студентами, ключову роль комунікації у взаємодії з аудиторією, а також про основи проєктного менеджменту в самоврядуванні [9].

З-поміж іншого, завдяки зусиллям першої леді Олени Зеленської, яка заручилася підтримкою перших леді США, Польщі, Ізраїлю та королеви Бельгії, у травні 2022 року було започатковано Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?», у межах якої здійснюється навчання соціальних, медичних працівників, представників сфери освіти, рятувальників, поліції, бізнесу тощо навичкам самодопомоги та першої психологічної допомоги. Комунікаційна кампанія «Ти як?» проходить з метою формування культури піклування про ментальне здоров'я шляхом поширення інформації про ментальне здоров'я як єдине ціле зі здоров'ям фізичним, про техніки самодопомоги, та окремо про ментальне здоров'я дітей, підлітків і їхніх батьків.

Зокрема у 2023-му році перший урок в українських школах був присвячений темі ментального здоров'я; також в Україні 10 жовтня відзначається День ментального здоров'я, з нагоди якого у ЗВО проводяться кураторські години, крім того Всеукраїнську програму ментального здоров'я впроваджено в усіх областях України [10], й слід розуміти, що це не просто документ, а ціла екосистема, що вибудовується навколо людини, яка несе відповідальність за своє ментальне здоров'я [11].

У березні 2025 року Перша леді України Олена Зеленська зустрілася з представниками спільноти тридцяти ЗВО, які впроваджують Всеукраїнську програму ментального здоров'я «Ти як?»: керівниками та лідерами студентського самоврядування. Пані Зеленська зазначила, що освіта в Україні – це прояв того, що життя триває; відчуття, що майбутнє можливе й воно складатиметься точно не з війни.

Університети представляють сьогодні середовища, що наповнені різним досвідом, що може або призводити до конфронтації, або до екологічної взаємодії, зцілення, отримання сили та стійкості.

На підставі опитування у межах «Ти як?» у лютому 2025 року, стало зрозуміло, що третина викладачів мають приховані ознаки вигорання, 35 % – здатні самі боротися зі стресом, а от більше половини студентів потребу-

ють допомоги різної інтенсивності. Тому під час зустрічі учасники наголосили на важливості роботи психологічних служб у ЗВО (у 97 % закладів вони вже функціонують). Крім того було відзначено, що є ЗВО, на базі яких діють центри ментального здоров'я, інтерактивні простори «Турбота про себе», молодіжні центри, центри розвитку студентства, коворкінги, психологічні воркшопи, групи підтримки, арт-терапія, творчі клуби тощо. У межах «Ти як?» відбуваються навчання за програмою «Самодопомога плюс» від ВООЗ, опанування навичок першої психологічної допомоги, вищі також охоче обмінюються прогресивним досвідом у питанні підтримки ментального здоров'я здобувачів освіти [12].

Таким чином, у структурі адміністративно-правового механізму забезпечення ментального здоров'я студентської молоді можна виділити такі складові: нормативно-правове забезпечення процесу (закони, постанови, розпорядження, накази, листи, локальні (внутрішні) НПА; наявність організаційної структури управління, представленої МОН, МОЗ, адміністрацією ЗВО, психологічними службами у складі ЗВО та діяльністю студентського самоврядування ЗВО; здійснення адміністративно-управлінських процедур, а саме: розробка та впровадження програм підтримки ментального здоров'я, проведення інформаційно-просвітницьких заходів, моніторинг стану ментального здоров'я студентів, координація відповідальності між суб'єктами; правове регулювання прав і обов'язків, а саме: забезпечення прав студентів на психологічну допомогу, визначення обов'язків адміністрації щодо створення сприятливого середовища, механізми захисту прав учасників освітнього середовища (скарги, звернення, дисциплінарні процедури); застосування контрольних та санкційних інструментів: внутрішній та зовнішній контроль щодо дотримання НПА, санкції за порушення прав або невиконання зобов'язань, заохочення ефективних програм підтримки ментального здоров'я учасників освітнього середовища у ЗВО.

**Висновки.** Отже, підтримка ментального здоров'я студентів у закладах вищої освіти має неабияке значення, особливо в умовах воєнного стану та з огляду на те, що роль ЗВО

як осередку соціальної інклюзії та згуртованості, де відбувається знайомство і соціалізація громадян з різними можливостями і здібностями; виникає повага до прав людини, відчуття єдиного плеча, солідарних поглядів у напрямку відродження повоєнного українського суспільства, дедалі більше зростає.

Адміністративно-правовий механізм забезпечення ментального здоров'я студентів у закладах вищої освіти є важливою складовою державної політики у сфері освіти та охорони здоров'я, що спрямована на створення безпечного та підтримуючого освітнього середовища. Ефективне функціонування цього механізму базується на комплексі нормативно-правових актів, що регулюють права і обов'язки студентів, адміністрації ЗВО та інших зацікавлених суб'єктів у питаннях психологічної підтримки та захисту ментального здоров'я.

Організаційна структура, яка включає державні органи, адміністрацію закладів освіти, психологічні служби і студентське самоврядування, забезпечує координацію дій і реалізацію заходів з підтримки ментального здоров'я.

Адміністративно-управлінські процедури, що передбачають розробку і впровадження спеціалізованих програм, проведення інформаційно-просвітницьких заходів, а також моніторинг і контроль стану ментального здоров'я, сприяють своєчасному виявленню і реагуванню на проблеми студентів.

Правове регулювання гарантує захист прав студентів на доступ до якісної психологічної допомоги, забезпечує відповідальність адміністрації ЗВО за створення сприятливих умов для навчання та особистісного розвитку студентів.

Наявність системи контролю та санкцій дозволяє підтримувати високу якість надання послуг з психологічної підтримки, а також стимулює розвиток інноваційних підходів і практик у сфері ментального здоров'я.

Успішна реалізація адміністративно-правового механізму потребує активної співпраці всіх учасників освітнього процесу, а також постійного удосконалення нормативної бази та організаційних процедур з урахуванням сучасних викликів і потреб студентської молоді.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Максименко С.Д., Гришко О.Д. Психічний супровід і психічне здоров'я: навчальний посібник. У 2 т. Т. 2 Київ: Видавництво Людмила, 2024. 468 с.
2. Вплив пандемії COVID-19 на психічне здоров'я людини. URL: <https://moz.gov.ua/uk/vpliv-pandemii-covid-19-na-psihichne-zdorovja-ljudini>.

3. Соціальна інклюзія у вищій освіті України під час і після війни: причини, передумови, підходи та перспективи. *Соціальна інклюзія у сфері вищої освіти: теоретико-концептуальні засади, цільові групи, виміри та індикатори: монографія* / О. Оржель, М. Бойченко, О. Петров та ін.; за ред. О. Оржель. Київ: Інститут вищої освіти НАПН України, 2024. С. 6–27.

4. Оржель, О. Соціальна інклюзія у вищій освіті України під час та після війни: передумови та перспективні підходи. *IV Всеукраїнська міждисциплінарна науково-практична конференція з міжнародною участю «Інклюзивна освіта: ідея, стратегія, результат» (25 квітня 2024 р.)*. С. 221–224. URL: <http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/33780/1/Orzhel.pdf>.

5. Що таке ментальне здоров'я: навіщо воно нам і як за нього дбати. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/shcho-take-mentalne-zdorov-ia-navishcho-vono-nam-i-ia-k-za-noho-dbaty>.

6. Жигайло Н., Шолубка Т. Формування психологічної стійкості студентів ЗВО під час війни. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2022. Вип. 14. С. 3–14. DOI: <https://doi.org/10.30970/PS.2022.14.1>

7. Проєкт «Здоров'я студентів». URL: [https://old.karazin.ua/ua/student/student\\_health](https://old.karazin.ua/ua/student/student_health).

8. Каразінський відкрив новий безпечний простір: студентське життя триває попри війну. URL: <https://karazin.ua/news/karazinskyi-vidkryv-novyi-bezpechnyi-prostir-studentske-zhy>.

9. Сайт Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. URL: <https://karazin.ua>.

10. Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?». URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0\\_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0\\_%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE\\_%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F\\_%C2%AB%D0%A2%D0%B8\\_%D1%8F%D0%BA%3F%C2%BB](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F_%C2%AB%D0%A2%D0%B8_%D1%8F%D0%BA%3F%C2%BB).

11. Ментальне здоров'я – це стиль життя – Володимир Юр'єв. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=130711>.

12. Олена Зеленська: Заклади вищої освіти України мають стати хабами психологічної безпеки, де спільний процес пізнання дає ментальне зцілення всім учасникам. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-zakladi-vishoyi-osviti-ukrayini-mayut-stati-h-96945>.

Стаття надійшла до редакції 20.04.2025

Стаття рекомендована до друку 27.05.2025

### A.V. SMULSKA

PhD (Edu), Associate Professor,

Associate Professor, of the Department of Public Law  
discipline of the Faculty of Law

E-mail: [allasm1@ukr.net](mailto:allasm1@ukr.net)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1999-3068>

V. N. Karazin Kharkiv National University  
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

### I.A. PAKHOMOVA

PhD (Law), Associate Professor of State and Legal Disciplines

E-mail: [pakhomova@karazin.ua](mailto:pakhomova@karazin.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7161-3598>

V. N. Karazin Kharkiv National University  
Kharkiv, 61022, Svobody square, 4

## ADMINISTRATIVE AND LEGAL MECHANISM FOR ENSURING THE MENTAL HEALTH OF STUDENTS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

**ANNOTATION.** *Introduction.* In the current conditions of deep socio-economic transformations caused by total digitalization, the COVID-19 pandemic and, most importantly, the full-scale invasion of the Russian Federation, the issue of ensuring the mental health of modern Ukrainians is becoming increasingly relevant.

*Summary of the main results of the study.* The diversity of Ukrainian society, which has become more noticeable since 2014 against the backdrop of the war; obtaining unequal experience during the war; the presence of distinctive political views or ambiguous attitudes towards the events taking place; the unequal state of material security of the population; the gap between the rear and the front and much more, which can later cause tension among citizens, therefore, society must already today become adaptively flexible in order to be able to adapt to changes; resilient in order to withstand challenges, and knowledgeable in order to realistically assess the state of affairs, that is, to exist within the framework of a strategy to increase social inclusion. Social inclusion is partly achieved through access to markets and services, in particular educational ones, so education and social inclusion are closely related. Ukrainian universities

should make a powerful contribution to overcoming crisis phenomena and forming a new social paradigm, in particular by promoting social inclusion.

The relevance of the outlined topic is due to the need to improve the administrative and legal tools that are able to effectively respond to the needs of student youth in the field of mental health.

The problem of human health today has grown to planetary proportions, since the future of humanity depends on it. Mental disorders have been studied by various specialists at different times. Today, this problem is a circle of scientific interests of psychologists, psychotherapists, psychiatrists and other specialists who are interested in studying various aspects of mental health and its improvement.

The purpose of the study is to analyze the administrative and legal principles (mechanism) of ensuring the mental health of students in higher education institutions of Ukraine and to formulate proposals for its improvement.

To achieve this goal, we will define the following tasks:

- To reveal the concept and meaning of the mental health of student youth;
- To identify the subjects of the administrative and legal mechanism for ensuring the mental health of participants in the educational environment in higher education institutions;
- To analyze the current legislation in the field of ensuring the mental health of student youth;
- To identify the components of the administrative and legal mechanism for ensuring the mental health of student youth.

The mental health of students in higher education institutions is determined by a set of factors. This is a state of well-being that affects academic motivation, academic success, social interaction and the overall quality of life of students. Today, the educational policy of higher education institutions is aimed at creating a psychologically comfortable, safe and inclusive educational environment by increasing the competence of all participants in the educational process; studying stress factors and minimizing their impact; creating conflict-free conditions for interpersonal communication; cultivating mechanisms of psychological resilience of students in the process of their education by familiarizing them with the main strategies of stress resistance, etc.

The subjects of the administrative and legal mechanism for ensuring the mental health of participants in the educational environment in higher education institutions are, in particular, the Ministry of Education and Science of Ukraine; higher education institutions themselves, represented by their leadership; the psychological service of the higher education institution; student self-government. Thus, the Ministry of Education and Science determines the policy and regulatory framework, the management of the higher education institution provides institutional conditions, psychological services work directly with students, and student self-government acts as a connecting link between students and the administration. It is important that all these levels interact systematically, ensuring a holistic model of mental health support in higher education institutions.

At a time when students are faced with numerous psychological challenges - war, uncertainty, distance learning, financial difficulties, an important role among the subjects that ensure the mental health of participants in the educational environment in higher education institutions is played by student self-government - an autonomous, democratic environment that unites students around solving important issues, in particular regarding their well-being and mental comfort. Its role is not only to represent the interests of students, but also to create a safe, supportive environment.

In the structure of the administrative and legal mechanism for ensuring the mental health of student youth, the following components can be distinguished: regulatory and legal support for the process; the presence of an organizational management structure; implementation of administrative and managerial procedures; legal regulation of rights and obligations; application of control and sanction instruments.

**Conclusions.** Therefore, supporting the mental health of students in higher education institutions is of great importance, especially in conditions of martial law and given that the role of higher education institutions as a center of social inclusion and cohesion, where citizens with different capabilities and abilities meet and socialize, respect for human rights, a sense of unity, and solidary views towards the revival of post-war Ukrainian society, is increasingly growing.

**KEY WORDS:** *mental health, higher education institution, social inclusion, stress, regulatory act, regulatory mechanism, students, youth.*

## REFERENCES

1. Maksymenko S.D., Grishko O.D. Mental support and mental health: a textbook. In 2 vols. Vol. 2 Kyiv: Lyudmila Publishing House, 2024. 468 p. [in Ukrainian]
2. The impact of the COVID-19 pandemic on human mental health. URL: <https://moz.gov.ua/uk/vpliv-pandemii-covid-19-na-psiichne-zdorovja-ljudini>. [in Ukrainian]
3. Social inclusion in higher education in Ukraine during and after the war: causes, prerequisites, approaches and prospects. Social inclusion in the sphere of higher education: theoretical and conceptual principles, target groups, measurements and indicators: monograph / O. Orzhel, M. Boychenko, O. Petroe et al.; ed. O. Orzhel. Kyiv: Institute of Higher Education of the National Academy of Sciences of Ukraine, 2024. P. 6–27. [in Ukrainian]
4. Orzhel, O. Social inclusion in higher education in Ukraine during and after the war: prerequisites and promising approaches. *IV All-Ukrainian interdisciplinary scientific and practical conference with international participation "Inclusive education: idea, strategy, result" (April 25, 2024)*. P. 221–224. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/33780/1/Orzhel.pdf>. [in Ukrainian]

- 5 What is mental health: why do we need it and how to care for it. URL: <https://smu.dsp.gov.ua/news/shcho-take-mentalne-zdorov-ia-navishcho-vono-nam-i-iak-za-noho-dbaty>. [in Ukrainian]
6. Zhigailo N., Sholubka T. Formation of psychological resilience of students of higher educational institutions during the war. Bulletin of Lviv University. Psychological Sciences Series. 2022. Issue 14. P. 3–14. DOI: <https://doi.org/10.30970/PS.2022.14.1> [in Ukrainian]
- 7 Project “Students’ Health”. URL: [https://old.karazin.ua/ua/student/student\\_health](https://old.karazin.ua/ua/student/student_health). [in Ukrainian]
8. Karazinsky opened a new safe space: student life continues despite the war. URL: <https://karazin.ua/news/karazinskyi-vidkryv-novyi-bezpechnyi-prostir-studentske-zhy>. [in Ukrainian]
- 9 Website of V. N. Karazin Kharkiv National University. URL: <https://karazin.ua>. [in Ukrainian]
10. All-Ukrainian mental health program “How are you?”. URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0\\_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0\\_%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE\\_%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F\\_%C2%AB%D0%A2%D0%B8\\_%D1%8F%D0%BA%3F%C2%BB](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%81%D0%B5%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0_%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE_%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%27%D1%8F_%C2%AB%D0%A2%D0%B8_%D1%8F%D0%BA%3F%C2%BB). [in Ukrainian]
11. Mental health is a lifestyle - Volodymyr Yuryev. URL: <https://www.adm-km.gov.ua/?p=130711>. [in Ukrainian]
12. Olena Zelenska: Higher education institutions in Ukraine should become hubs of psychological safety, where a joint process of cognition provides mental healing to all participants. URL: <https://www.president.gov.ua/news/olena-zelenska-zakladi-vishoyi-osviti-ukrayini-mayut-stati-h-96945>. [in Ukrainian].

The article was received by the editors 20.04.2025

The article is recommended for printing 27.05.2025